

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 21 grudnia 2016 r.

Pozycja 94

POSTANOWIENIE z dnia 13 grudnia 2016 r. Sygn. akt SK 16/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Marek Zubik – przewodniczący
Zbigniew Jędrzejewski
Julia Przyłębska
Stanisław Rymar
Andrzej Wróbel – sprawozdawca,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 13 grudnia 2016 r., skargi konstytucyjnej M.K. o zbadanie zgodności:

art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2012 r. poz. 1376, ze zm.) w zakresie, w jakim pozwala wystawić bankowy tytuł egzekucyjny i nadać mu klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej z bankiem, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2, art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

na podstawie art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157) umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. W skardze konstytucyjnej z 7 stycznia 2014 r. skarżący M.K. (dalej: skarżący) wniósł o stwierdzenie, że art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2012 r. poz. 1376, ze zm.; dalej: prawo bankowe) w zakresie, w jakim pozwala wystawić bankowy tytuł egzekucyjny i nadać mu klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej z bankiem, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2, art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji.

Ponadto skarżący wniósł o wydanie przez Trybunał Konstytucyjny postanowienia tymczasowego o wstrzymaniu wykonania postanowienia referendarza sądowego w Sądzie

Rejonowym w K. z czerwca 2013 r. i zawieszeniu postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. oraz nakazanie komornikowi sądowemu zwolnienie zajętych rachunków bankowych.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na podstawie następującego stanu faktycznego:

W dniu 13 lipca 2010 r. zmarła matka skarżącego. Z uwagi na brak oświadczenia w przedmiocie spadku, złożonego w ustawowym terminie 6 miesięcy, spadek został przyjęty wprost. Skarżący wraz z siostrą i ojcem nabyli spadek wprost na podstawie aktu poświadczenia dziedziczenia z 14 lutego 2011 r. sporządzonego przed notariuszem. Spadkobiercy pismem z 26 lipca 2012 r. złożyli do Sądu Rejonowego w K. wniosek o uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza pod wpływem błędu i na pierwszej rozprawie 29 października 2012 r. złożyli oświadczenie, że przyjmują spadek z dobrodziejstwem inwentarza oraz wniosli o jego zatwierdzenie przez sąd. Natomiast Bank PKO BP S.A. 9 kwietnia 2013 r. wystawił przeciwko skarżącemu i pozostałym spadkobiercom bankowy tytuł egzekucyjny na kwotę 528 600 zł. Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w K. postanowieniem z czerwca 2013 r. nadał bankowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzulę wykonalności. Skarżący wniósł 21 sierpnia 2013 r. skargę na postanowienie referendarza sądowego wraz z wnioskiem o zawieszenie postępowania egzekucyjnego do czasu rozpoznania skargi oraz udzielenie zabezpieczenia w postaci zawieszenia postępowania egzekucyjnego. Sąd Rejonowy w K. postanowieniem z października 2013 r. utrzymał w mocy postanowienie referendarza sądowego z czerwca 2013 r. i umorzył postępowanie w zakresie zawieszenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. oraz w zakresie wniosków o udzielenie zabezpieczenia.

Zdaniem skarżącego, art. 98 ust. 2 prawa bankowego, umożliwiając bankom wystawianie bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom, w nadmierny sposób ogranicza konstytucyjne prawo do sądu wywodzone z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Skarżący zwraca uwagę, że co do zasady bankowy tytuł egzekucyjny może być wystawiony przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej (art. 97 prawa bankowego). Osoba ta dobrowolnie poddała się egzekucji, będąc uprzednio poinformowana przez bank o wynikających z tego wszelkich konsekwencjach. Stąd ograniczenie konstytucyjnego prawa do sądu w tym przypadku jest uzasadnione. Natomiast inna jest sytuacja spadkobierców, przeciwko którym wystawiono bankowy tytuł egzekucyjny. Spadkobierca z reguły nie dysponuje pełnym zakresem wiedzy i zasobem dokumentów dotyczących zobowiązania wobec banku. Skarżący wraz z innymi spadkobiercami występował do banku o udzielenie informacji o wysokości ewentualnego zadłużenia. Informacji tej nie uzyskał w terminie zastrzeżonym dla złożenia oświadczenia o przyjęciu albo odrzuceniu spadku, nawet przed uzyskaniem formalnego potwierdzenia nabycia spadku. Bank odmawiał udzielenia informacji o stanie zadłużenia spadkodawczyni z uwagi na tajemnicę bankową. W ten sposób skarżący, przyjmując spadek, pozostawał w błędzie co do składu masy spadkowej, a w szczególności co do długów spadkowych.

W ten sposób spadkobierca, przeciwko któremu wystawiono bankowy tytuł egzekucyjny, stawiany jest w niewspółmiernie gorszej sytuacji niż osoba, która bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej, ponieważ nie może on uzyskać informacji koniecznych dla podjęcia obrony przed tytułem wykonawczym wydanym na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego. Znaczna część dokumentów lub innych źródeł dowodowych jest dla niego niedostępna.

Art. 98 prawa bankowego wymusza, zdaniem skarżącego, zajęcie przez spadkobiercę kwestionującego bankowy tytuł egzekucyjny pozycji zaskarżającego postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności lub powoda w ramach procesu przeciwegzekucyjnego.

W konsekwencji ciężar dowodowy oraz finansowy związany z wszczęciem postępowania sądowego zostaje przerzucony na spadkobiercę, który z reguły nie dysponuje pełną wiedzą na temat stosunku prawnego, którego tytuł ten dotyczy. Natomiast przeciwnik procesowy spadkobiercy, czyli bank, posiada wyłączną wiedzę i dokumentację niezbędną spadkobiercy do prowadzenia procesu i obrony swoich praw.

W związku z powyższym, zdaniem skarżącego, przewidziana w art. 98 ust. 2 prawa bankowego możliwość wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom wykracza poza ramy wyznaczone przez art. 31 ust. 3 Konstytucji, ponieważ nie znajduje żadnego uzasadnienia poza partykularnymi interesami banków, zwłaszcza nie jest ograniczeniem koniecznym w demokratycznym państwie prawa.

W opinii skarżącego, kwestionowany przepis narusza wynikającą z art. 2 Konstytucji zasadę sprawiedliwości proceduralnej, jako składowej zasady państwa prawnego.

Skarżący zwraca uwagę, że wprawdzie dłużnik banku nie jest pozbawiony prawa do sądu, to jednak sytuacja spadkobiercy, o którym mowa w art. 98 ust. 2 prawa bankowego, jest zdecydowanie gorsza niż osób, które osobiście dokonywały czynności bankowej z bankiem. Spadkobierca nie dysponuje wystarczającą wiedzą ani dokumentami, by móc skutecznie kwestionować roszczenie banku, a prowadzone postępowanie egzekucyjne uniemożliwia zaangażowanie własnych środków w proces.

Zdaniem skarżącego, zestawiając prawo do sprawiedliwej procedury wynikające z art. 2 Konstytucji i prawo do sądu określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, można stwierdzić, że spadkobierca, przeciwko któremu wystawiony został bankowy tytuł egzekucyjny, nie ma zagwarantowanego prawa do dochodzenia przed sądem w sprawiedliwej procedurze swoich praw z tym związanych.

Skarżący uważa, że gdyby dysponował pełną wiedzą i stosownymi dokumentami, z których wynikałoby, że spadkodawca w ogóle był zadłużony, oraz o wysokości długu, mógłby podjąć inne, korzystniejsze dla siebie kroki. Mógłby odrzucić spadek lub przyjąć go z dobrodziejstwem inwentarza, a tak zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne przeciwko niemu na podstawie tytułu stwierdzającego roszczenie bez możliwości zweryfikowania go przez sąd.

W ocenie skarżącego, kwestionowany przepis narusza prawo do równego traktowania (art. 32 ust. 1 Konstytucji), ponieważ uprzywilejowuje banki względem spadkobierców osób, które dokonały określonych czynności bankowych. Uprzywilejowanie dotyczy zasad przymusowej realizacji przysługujących bankom roszczeń (z pominięciem etapu postępowania rozpoznawczego). Dłużnik, chcąc uzyskać ochronę prawną w sprawie ze stosunku prawnego łączącego go z bankiem, musi skorzystać z drogi sądowego postępowania rozpoznawczego, natomiast bank może realizować swoje roszczenia bez merytorycznego badania podstaw ich zasadności. O ile w przypadku dłużnika, który świadomie godzi się na poddanie egzekucji takie różnicowanie jest uzasadnione, o tyle w przypadku spadkobierców nie znajduje uzasadnienia.

Zdaniem skarżącego, kwestionowany przepis narusza także art. 64 ust. 1 Konstytucji, ponieważ nadmiernie ogranicza stopień korzystania z własności przez spadkobiercę osoby, która poddała się wobec banku egzekucji. Spadkobierca nie uczestniczy w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego, a o istnieniu tytułu wykonawczego przeciwko sobie dowiaduje się z pierwszą czynnością egzekucyjną, którą jest zajęcie należącego do niego majątku. Na podstawie tytułu wykonawczego komornik prowadzi wobec skarżącego egzekucję z nieruchomości, zatem skarżący ma ograniczone możliwości rozporządzania swoją własnością.

W opinii skarżącego, dopuszczalność wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego wobec spadkobiercy dłużnika banku w nadmierny sposób ogranicza przysługujące mu prawo

własności lub inne prawa majątkowe, a nawet naraża go na ich utratę związaną z bezpodstawną egzekucją.

Skarżący wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego o wydanie postanowienia tymczasowego o wstrzymaniu wykonania postanowienia referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym w K. z czerwca 2013 r. i zawieszeniu postępowania egzekucyjnego prowadzonego przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w K. oraz nakazanie komornikowi sądowemu zwolnienie zajętych rachunków bankowych z uwagi na wszczęte przez spadkobierców postępowanie mające na celu uchylenie się przez nich od skutków prawnych przyjęcia spadku wprost i zmianę stwierdzenia nabycia spadku na nabycie z dobrodziejstwem inwentarza. Mając na uwadze to, że bank będący uczestnikiem tego postępowania, nie czekając na rozstrzygnięcie sądu, wystąpił w wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, toczące się postępowanie egzekucyjne może spowodować nieodwracalne skutki dla skarżącego.

2. Trybunał Konstytucyjny wydał 23 stycznia 2014 r. postanowienie tymczasowe (sygn. Ts 6/14) o wstrzymaniu wykonania postanowienia referendarza sądowego w Sądzie Rejonowym w K. z czerwca 2013 r., utrzymanego w mocy postanowieniem Sądu Rejonowego w K. z października 2013 r. oraz zawieszeniu postępowania egzekucyjnego sygn. akt kom., prowadzonego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w K.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 4 sierpnia 2015 r. wniósł o uznanie art. 98 ust. 2 prawa bankowego w zakresie, w jakim pozwala wystawić bankowy tytuł egzekucyjny i nadać mu tytuł wykonalności przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej z bankiem, za niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji.

W pierwszej kolejności Rzecznik Praw Obywatelskich zanalizował orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego dotyczące bankowego tytułu egzekucyjnego. Rzecznik zwrócił uwagę, że Sąd Najwyższy dopuszcza możliwość wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom strony czynności bankowej, a następnie nadanie przeciwko nim klauzuli wykonalności.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował o płynących od obywateli licznych sygnałach dotyczących braku dostępu do informacji o stanie zobowiązań zmarłego.

W opinii Rzecznika, kwestionowana regulacja narusza prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnej z wymogami sprawiedliwości i jawności w kontekście konstytucyjnej zasady równości, oraz powoduje nadmierne ograniczenie prawa własności spadkobiercy. Spadkobiercy pozostają w gorszej sytuacji niż osoby, które bezpośrednio z bankiem dokonywały czynności bankowej, ponieważ nie dysponują odpowiednimi informacjami, na podstawie których mogliby podjąć decyzję w sprawie sposobu przyjęcia spadku lub o jego odrzuceniu. Nie mają także, zdaniem Rzecznika, dostatecznych możliwości pozwalających na podjęcie skutecznej obrony przed tytułem wykonawczym wystawionym w oparciu o bankowy tytuł egzekucyjny.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, kwestionowana regulacja prowadzi do ewidentnego zachwiania równowagi w relacji stron stosunku prawnego, czyli między spadkobiercą i bankiem. Tak wadliwa procedura prowadzi również do nieuzasadnionego ograniczenia prawa do rzetelnego i sprawiedliwego procesu, w którym zagwarantowane jest równouprawnienie stron.

Rzecznik Praw Obywatelskich podziela zarzuty skarżącego, że kwestionowana regulacja skutkuje nadmiernym i nieuprawnionym uszczupleniem własności spadkobiercy, wobec którego wszczęto postępowanie egzekucyjne na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego. Regulacja ta spowodowała, że z jednej

strony skarżący nie miał możliwości uzyskania odpowiednich informacji na temat zadłużenia spadkodawcy i podjęcia właściwej decyzji w sprawie sposobu przyjęcia spadku lub jego odrzucenia, z drugiej strony jego prawa majątkowe zostały naruszone w związku z obowiązującą zasadą nieograniczonej odpowiedzialności za długi spadkowe.

4. Marszałek Sejmu w piśmie z 6 sierpnia 2015 r. w imieniu Sejmu, wniósł o umorzenie postępowania.

W opinii Marszałka Sejmu, kwestionowany przepis nie stanowi podstawy prawnej wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała z bankiem czynności bankowej. Zatem nie był podstawą prawną ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego w sprawie skarżącego. W związku z tym nie spełnia wymogów art. 79 ust. 1 Konstytucji, ustanawiającego prawo do wniesienia skargi konstytucyjnej.

Zdaniem Marszałka Sejmu, nie znajduje również zastosowania zasada *falsa demonstratio non nocet*, ponieważ przepisy stanowiące podstawę prawną wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, czyli art. 96 ust. 1 w związku z art. 97 ust. 1 prawa bankowego, zostały już przez Trybunał Konstytucyjny uznane za niezgodne z Konstytucją, a utrata ich mocy została odroczone do 1 sierpnia 2016 r. Z tego względu problem zgodności tych przepisów z Konstytucją został już ostatecznie przesądzony.

5. Skarżący w piśmie z 6 października 2015 r. odniósł się do stanowiska Marszałka Sejmu.

Zdaniem skarżącego, w przepisach prawa bankowego brak jednoznacznego przepisu stanowiącego podstawę wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom. Taka możliwość wynika z interpretacji grupy przepisów dotyczących bankowego tytułu egzekucyjnego. W związku z tym w niniejszej sprawie powinna mieć zastosowanie zasada *falsa demonstratio non nocet*, ponieważ nieprawidłowe wskazanie przepisu stanowiącego przedmiot kontroli w sytuacji, gdy w skardze przedstawiono wyczerpująco stan faktyczny, z którego wynika zaistniały problem prawny, nie powinno powodować umorzenia postępowania jedynie ze względu na nieprawidłowe wskazanie przepisu stanowiącego przedmiot kontroli.

Skarżący nie podziela stanowiska Sejmu, że postępowanie należy umorzyć ze względu na rozstrzygnięcie Trybunału dotyczące art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego, ponieważ skarżący wskazał inne wzorce kontroli niż te, co do których Trybunał już orzekał. Ponadto ze względu na odroczenie utraty mocy obowiązującej art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego, umorzenie postępowania pozbawiłoby skarżącego możliwości wznowienia postępowania dotyczącego nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

6. Prokurator Generalny w piśmie z 23 lutego 2016 r. wniósł o umorzenie postępowania.

Zdaniem Prokuratora Generalnego, pozbawienie banków, w następstwie wyroku Trybunału, możliwości wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego, gdy na skutek śmierci kredytobiorcy nie mają one już możliwości ustanowienia innego zabezpieczenia kredytu, spowoduje wtórną niekonstytucyjność, bo prawa majątkowe klientów deponujących swoje oszczędności w bankach nie będą podlegały ochronie przewidzianej w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Natomiast spadkobiercy bez trudności mogą ograniczyć swoją odpowiedzialność za długi spadkowe, przyjmując spadek z dobrodziejstwem inwentarza. Nawet w przypadku przyjęcia spadku wprost mogą złożyć do sądu wnioski o uchylenie się od skutków prawnych przyjęcia spadku, tak jak uczynił skarżący. Z tego względu w niniejszej sprawie ewentualne

orzeczenie niekonstytucyjności wymagałoby odroczenia terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów.

Prokurator Generalny uważa, że wyrokiem z 14 kwietnia 2015 r. o sygn. P 45/12 (OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 46) Trybunał Konstytucyjny przekreślił całą instytucję bankowego tytułu egzekucyjnego, toteż nie jest celowe prowadzenie postępowania i orzekanie w kwestii, która została już jednoznacznie i ostatecznie rozstrzygnięta przez Trybunał.

7. Skarżący w piśmie z 25 lipca 2016 r. odniósł się do stanowiska Prokuratora Generalnego z 23 lutego 2016 r.

W opinii skarżącego, wydanie wyroku o sygn. P 45/12 nie powoduje zbędności wydania wyroku w niniejszej sprawie. Nie zachodzi ujemna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej, ponieważ skarżący wskazał inne wzorce kontroli niż te, które ocenił Trybunał.

Skarżący stwierdził, że Prokurator Generalny nie uwzględnił skutku umorzenia postępowania, jakim byłaby niemożność zastosowania wobec skarżącego tzw. przywileju indywidualnej korzyści. W ten sposób niemożliwe stałoby się wznowienie postępowania w sprawie nadania klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Konstytucyjne przesłanki dopuszczalności skargi konstytucyjnej.

Instytucja skargi konstytucyjnej została wprowadzona w art. 79 Konstytucji i ma charakter konkretnej kontroli konstytucyjności aktów normatywnych. Stanowi instrument służący osobom fizycznym i prawnym do ochrony przysługujących im konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich w razie ich naruszenia przez akty prawne organów państwowych lub przez bezczynność tych organów, po uprzednim wyczerpaniu wszelkich dostępnych środków ochrony prawnej.

Podstawową przesłanką skorzystania ze skargi konstytucyjnej, wynikającą z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jest wskazanie takich przepisów, które prowadzą do naruszenia konstytucyjnych praw lub wolności skarżącego i jednocześnie stanowią podstawę ostatecznego orzeczenia sądu lub organu administracji publicznej.

Jednym z warunków dopuszczalności rozpoznania skargi konstytucyjnej jest zatem jej ścisły związek z konkretnym orzeczeniem sądu albo decyzją organu administracji publicznej. Przedmiotem takiej skargi jest akt normatywny, na którym odpowiedni organ oparł swoje rozstrzygnięcie. Innymi słowy, skarżący nie może w drodze skargi konstytucyjnej kwestionować zgodności z Konstytucją aktów normatywnych niestanowiących podstawy indywidualnego rozstrzygnięcia w jego sprawie.

Podkreślenia wymaga to, że Trybunał jest uprawniony do oceny dopuszczalności skargi konstytucyjnej w każdym stadium postępowania, również po nadaniu jej dalszego biegu i przekazaniu do merytorycznego rozpoznania (zob. m.in. postanowienia TK z: 21 października 2003 r., sygn. SK 41/02, OTK ZU nr 8/A/2003, poz. 89; 6 lipca 2004 r., sygn. SK 47/03, OTK ZU nr 7/A/2004, poz. 74; 21 marca 2006 r., sygn. SK 58/05, OTK ZU nr 3/A/2006, poz. 35 i cytowane tam orzecznictwo; 8 kwietnia 2008 r., sygn. SK 80/06, OTK ZU nr 3/A/2008, poz. 51; 19 października 2010 r., sygn. SK 8/09, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 94; 3 sierpnia 2011 r., sygn. SK 13/09, OTK ZU nr 6/A/2011, poz. 68).

Trybunał, rozpoznając sprawę, nawet po jej skierowaniu do rozpatrzenia na rozprawie, nie jest związany stanowiskiem zajęтым w zarządzeniu lub postanowieniu zamykającym wstępne rozpoznanie (zob. m.in. postanowienia TK z: 30 czerwca 2008 r., sygn. SK 15/07,

OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 98, cz. II, pkt 1; 11 września 2012 r., sygn. SK 19/12, OTK ZU nr 8/A/2012, poz. 98, cz. II, pkt 1). Kontrolując istnienie pozytywnych oraz brak ujemnych przesłanek procesowych, Trybunał może także dojść do wniosków odmiennych niż te, które zostały uprzednio wyrażone w postanowieniu wydanym na etapie wstępnego rozpoznania skargi konstytucyjnej. Z taką sytuacją mamy do czynienia w badanej sprawie. Rozpoznając przedłożoną skargę, już po zakończeniu jej wstępnego rozpoznania, Trybunał stwierdził występowanie negatywnej przesłanki uniemożliwiającej jej merytoryczne rozpatrzenie i wydanie wyroku.

2. Przedmiot skargi konstytucyjnej.

Skarżący kwestionuje zgodność art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 128, ze zm.; dalej: prawo bankowe) w zakresie, w jakim pozwala wystawić bankowy tytuł egzekucyjny i nadać mu klauzulę wykonalności przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej z bankiem, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3, art. 2, art. 32 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 Konstytucji.

3. Niedopuszczalność kontroli stawianych zarzutów.

Postępowanie w niniejszej sprawie musi być umorzone zasługuje z kilku przyczyn.

Po pierwsze, Trybunał podzielił argumentację Prokuratora Generalnego co do nieadekwatności zarzutu naruszenia zasady sprawiedliwości proceduralnej, wywodzonej z art. 2, oraz prawa do równego traktowania zawartego w art. 32 ust. 1 Konstytucji. Jak słusznie wskazuje Prokurator Generalny w swoim piśmie, art. 2 Konstytucji nie może być traktowany jako subsydiarny wzorzec hierarchicznej kontroli konstytucyjności, powoływany przez skarżącego niejako w zastępstwie innych przepisów Konstytucji wyrażających bezpośrednio i konkretnie prawa i wolności osoby. Powoływanie się na regulacje ogólne o charakterze zasad jako wzorce kontroli konstytucyjności prawa jest możliwe i dopuszczalne wówczas, gdy nie istnieją normy konstytucyjne o większym stopniu szczegółowości, ściśle wiążące się z kontrolowanymi przepisami. Zdaniem Trybunału, trafnie podnosi Prokurator Generalny, że sformułowany przez skarżącego zarzut naruszenia przez zaskarżony przepis wynikającej z art. 2 Konstytucji zasady sprawiedliwości proceduralnej dotyczy w istocie pozbawienia spadkobierców, określonych w art. 98 ust. 2 prawa bankowego, prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, gwarantującej ochronę ich praw majątkowych równą przysługującej bankom. W orzecznictwie Trybunału, (por. np. wyrok TK z 9 czerwca 1998 r., sygn. K 28/97, OTK ZU nr 4/1998, poz. 50, w którym Trybunał wskazał, że na konstytucyjne prawo do sądu składa się w szczególności prawo dostępu do sądu, prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej oraz prawo do wyroku sądowego) przyjmuje się, że wskazany element sprawiedliwości proceduralnej, który skarżący wiąże z art. 2 Konstytucji, nie jest wywodzony z tego przepisu, ale ze szczegółowych regulacji konstytucyjnych, zawartych w art. 45 ust. 1 Konstytucji, który powołany został jako odrębny wzorzec kontroli w analizowanej skardze.

Kolejnym samodzielnym wzorcem kontroli wskazanym przez skarżącego jest art. 32 ust. 1 Konstytucji, który statuuje prawo do równego traktowania. Trybunał podzielił w tym zakresie argumentację Prokuratora Generalnego, który wskazuje na błędne przypisanie temu przepisowi charakteru i znaczenia samodzielnego prawa podmiotowego publicznego. Zgodnie bowiem z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału prawo do równego traktowania nie może stanowić samodzielnego wzorca kontroli konstytucyjności przepisów w procedurze zainicjowanej skargą konstytucyjną; ponadto naruszenie zasady równości musi zostać powiązane z konkretnie wskazanym konstytucyjnym prawem podmiotowym (zob. wyrok z 15 kwietnia 2014 r., sygn. SK 48/13, OTK ZU nr 4/A/2014, poz. 40 i powołane tam orzeczenia).

Po drugie, Trybunał Konstytucyjny podzielił argumentację Sejmu i Prokuratora Generalnego, że zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, art. 98 ust. 2 prawa bankowego nie stanowi podstawy wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika. Art. 98 ust. 2 prawa bankowego w ogóle nie dotyczy dopuszczalności wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercy dłużnika z tytułu czynności bankowej, o której mowa w art. 97 ust. 1 prawa bankowego, w sytuacji gdy za życia dłużnika bank nie wystawił bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko niemu. Taką podstawę, zgodnie z judykaturą Sądu Najwyższego, stanowi art. 96 ust. 2 prawa bankowego: „Następca prawny dłużnika banku, zarówno szczególny, jak i ogólny wstępuje w prawa i obowiązki majątkowe dłużnika, ale także w całą sytuację prawną poprzednika prawnego, wykreowaną m.in. złożeniem przez niego oświadczenia o poddaniu się egzekucji. Nie ma zatem przeszkód, żeby przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 Prawa bankowego, na podstawie art. 96 ust. 2 tego prawa, mógł zostać wystawiony bankowy tytuł egzekucyjny” (uchwała Sądu Najwyższego z 7 maja 2010 r., sygn. akt III CZP 18/10, OSNC nr 12/2010, poz. 157; zob. też uchwała SN z 7 stycznia 2004 r., sygn. akt III CZP 98/03, OSNC nr 2/2005, poz. 27). Z kolei w uchwale z 16 stycznia 2009 r. (sygn. akt III CZP 132/08, OSNC nr 12/2009, poz. 157) Sąd Najwyższy stwierdza, że: „W art. 98 ust. 2 p.b. założono, że uproszczony sposób dochodzenia należności banku, tj. posłużenie się bankowym tytułem egzekucyjnym, jest możliwe również po pojawieniu się pewnych zdarzeń prawnych po dokonaniu czynności bankowej (np. śmierci dłużnika lub przekształcenia osoby prawnej). Posłużenie się bankowym tytułem egzekucyjnym jest też możliwe wówczas, gdy zachodzi potrzeba egzekucji z majątku wspólnego małżonków. Przyjmując taki punkt widzenia, nietrudno dojść do wniosku, że art. 98 ust. 2 pr. bank. obejmuje jednak niejednorodne sytuacje prawne, co podważa prawny sens dokonywania ogólnych ocen prawnych odnoszących się także do sytuacji prawnej banku wobec spadkobiercy zmarłego dłużnika”. Podobnie w uzasadnieniu uchwały o sygn. akt III CZP 18/10: „Nie budzi wątpliwości, że jeżeli bank wystawi tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi będącemu osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 pr. bank. za jego życia, sąd może nadać klauzulę wykonalności temu tytułowi przeciwko spadkobiercom dłużnika. Wynika to wprost z art. 98 § 2 pr. bank. i jest zgodne z art. 788 k.p.c. [...] Należy podzielić stanowisko, że podstawy wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku nie może stanowić art. 98 ust. 2 pr. bank. Przepis ten nie jest wprawdzie jasno sformułowany, jednak odczytanie go w kontekście poprzedzających go przepisów art. 96 i 97 pr. bank. wskazuje, że dotyczy nadania sądowej klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przeciwko innym osobom niż dłużnik banku, gdy na osoby te, m.in. w wyniku spadkobrania, przeszedł obowiązek spełnienia świadczenia. Bezpośrednia możliwość wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku zależy od przyjęcia, czy wstąpili oni w obowiązek dłużnika spełnienia świadczenia wynikającego z jego zobowiązania wobec banku”.

Należy także zauważyć, że w nowszym orzecznictwie Sądu Najwyższego, jako podstawę wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom zmarłego dłużnika, który bezpośredni z bankiem dokonał czynności bankowej, wskazuje się jednolicie art. 96 ust. 2 pr. bank. (por. np. uchwały SN z 7 maja 2010 r., sygn. akt III CZP 18/10; z 7 oraz postanowienie SN z 10 października 2014 r., sygn. akt III CZP 72/14, OSNC nr 10/2015, poz.119).

Trybunał Konstytucyjny podziela stanowisko Sejmu, iż skoro w ocenie judykatury, zwłaszcza według cytowanego wyżej orzecznictwa Sądu Najwyższego, podstawą prawną wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercy dłużnika z tytułu czynności bankowej jest nie art. 98 ust. 2 Prawa bankowego, ale art. 96 ust. 2 Prawa bankowego, nie ma uzasadnienia prowadzenie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym,

w którym w charakterze przedmiotu kontroli został wskazany pierwszy z przywołanych przepisów.

Instytucja bankowego tytułu egzekucyjnego, w tym kluczowe dla niej regulacje art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego były już przedmiotem kontroli konstytucyjności w postępowaniu zakończonym wyrokiem Trybunału z 14 kwietnia 2015 r. (sygn. P 45/12, OTK ZU nr 4/A/2015, poz. 46). Należy wskazać, że rozstrzygając tę sprawę, Trybunał pozostawił czasowo w systemie prawa art. 96 ust. 1 i art. 97 ust. 1 prawa bankowego, ponieważ natychmiastowe ich wyeliminowanie mogłoby spowodować stan wtórnej niekonstytucyjności, większej niż wywoływany przez te przepisy.

Trybunał zgadza się ze stanowiskiem Prokuratora Generalnego, że eliminacja całej instytucji bankowego tytułu egzekucyjnego w sprawie o sygn. P 45/12 jest równoznaczna z jej usunięciem także w zakresie, w jakim zaskarżono ją analizowaną skargą. Gorsza sytuacja spadkobierców wymienionych w art. 98 ust. 2 prawa bankowego w stosunku do osób, które dokonywały z bankiem czynności prawnej, łagodzona jest przez przepisy pozwalające spadkobiercom ograniczyć swoją odpowiedzialność za długi spadkowe do wartości stanu czynnego spadku.

Specyfika sytuacji tych spadkobierców nie uzasadnia ich odmiennego traktowania w kwestii obowiązywania przepisów regulujących instytucję bankowego tytułu egzekucyjnego. Wobec przyjęcia, że w zaskarżonym zakresie również zasadne jest odroczenie terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów, nie jest celowe prowadzenie postępowania i orzekanie w kwestii, która została już jednoznacznie i ostatecznie rozstrzygnięta przez Trybunał Konstytucyjny.

W postępowaniu przed Trybunałem obowiązuje bowiem zasada *ne bis in idem*, rozumiana z uwzględnieniem specyfiki tego postępowania. Jest to instytucja wykształcona przez doktrynę i orzecznictwo w celu zapewnienia stabilizacji sytuacji powstałych w wyniku orzeczenia ostatecznego jako formalnie prawomocnego (por. np. postanowienia TK z: 21 grudnia 1999 r., sygn. K 29/98, OTK ZU nr 7/1999, poz. 172; 3 października 2001 r., sygn. SK 3/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 218; 28 lipca 2003 r., sygn. P 26/02, OTK ZU nr 6/A/2003, poz. 73; 25 lutego 2004 r., sygn. K 35/03, OTK ZU nr 2/A/2004, poz. 15; 9 marca 2004 r., sygn. SK 34/02, OTK ZU nr 3/A/2004, poz. 25; 22 marca 2005 r., sygn. U 4/04, OTK ZU nr 3/A/2005, poz. 33; 20 czerwca 2005 r., sygn. SK 47/04, OTK ZU nr 6/A/2005, poz. 73). Jeżeli dany przepis był przedmiotem orzekania pod kątem tego samego wzorca kontroli, Trybunał uznaje, że ponowne orzekanie w tego typu sprawie nie jest „niedopuszczalne” (*res iudicata*), lecz jest zbędne, w rozumieniu art. 40 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157), co również prowadzi do umorzenia postępowania. W postanowieniu z 10 lipca 2007 r. (sygn. P 40/06, OTK ZU nr 7/A/2007, poz. 86) stwierdzono, że „[...] w wypadku przesłanki *ne bis in idem* Trybunał dokonuje oceny w kategoriach pragmatycznych, ocenia celowość prowadzenia postępowania i orzekania w kwestii, która została już jednoznacznie i ostatecznie rozstrzygnięta przez ten organ. W takiej sytuacji właściwą podstawą umorzenia postępowania jest zbędność orzekania (art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK)”.

Nowsze orzecznictwo Trybunału dopuściło w niektórych przypadkach możliwość przełamania zasad *res iudicata* oraz *ne bis in idem* również w przypadku wszczęcia postępowania, w którym występują ten sam przedmiot zaskarżenia oraz wzorce kontroli. Przełamanie powyższych zasad procesowych powinno być jednakże, jako wyjątek, interpretowane zawężająco. Zdaniem Trybunału, warunkiem dopuszczalności i celowości rozpoznania takiej sprawy jest, po pierwsze, zróżnicowanie zakresu wynikającej z tych samych przepisów norm: kwestionowanej i (lub) stanowiącej punkt odniesienia dla sądu konstytucyjnego (zob. wyrok TK z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 32). Po drugie, skarżący powinien przedstawić nowe argumenty, okoliczności i dowody uzasadniające prowadzenie

postępowania i wydanie wyroku (zob. wyrok TK z 12 września 2006 r., sygn. SK 21/05, OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 103). Następnie inicjujący postępowanie jest zobowiązany do powołania nowych wzorców kontroli (por. wyrok TK z 27 marca 2007 r., sygn. SK 3/05). W wyroku z 9 lutego 2010 r. (sygn. SK 10/09, OTK ZU nr 2/A/2010, poz. 10), Trybunał wskazał, że aby przełamać ww. zasady, konieczne jest kwestionowanie przez skarżącego odmiennych treści normatywnych niż te, które były przedmiotem kontroli konstytucyjnej w postępowaniu zakończonym wyrokiem. W końcu, zdaniem Trybunału, zasada *ne bis in idem* musi ustąpić zasadzie praworządności, „nietolerującej istnienia w systemie prawa norm sprzecznych z Konstytucją, przy ewentualnym zaistnieniu materialnych przesłanek, wskazujących na potrzebę odstąpienia od stanowiska wyrażonego we wcześniejszym orzeczeniu” (wyrok TK z 27 marca 2007 r., sygn. SK 9/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 31). W ocenie Trybunału, w niniejszej sprawie nie ma podstaw faktycznych i prawnych do przełamania zasady *ne bis in idem*.

Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.